nrc

ACHTERGROND

Amerikaanse universiteiten moeten hun vrijheid kopen

De Widener Library, het hoofdgebouw van de universiteitsbibliotheek van Harvard. — FOTO REBA SALDANHA/ REUTERS

Universiteiten Is de aanval van Donald Trump op de universiteiten ook een aanval op de academische vrijheid? Of heeft de president ook een punt, met zijn kritiek op de peperdure elite-universiteiten?

Sjoerd de Jong

26 december 2025 Leestijd 5 minuten

Bij de universiteit van Californië in Los Angeles dachten ze ervan af te zijn. Tijdens protesten tegen de Gaza-oorlog in 2024 waren sporadisch antisemitische leuzen geroepen (*„Fuck the Jews"*), die hadden geleid tot juridische stappen van een aantal Joodse studenten. Ook het ministerie van Justitie, toen nog onder president Joe Biden, boog zich erover. De universiteit bereikte overeenstemming met het ministerie en schikte de zaak van de studenten voor 6,5 miljoen dollar.

Maar toen kwam Trump. Niks akkoord. Hij opende onderzoeken naar antisemitisme op alle tien campussen van de University of California (300.000 studenten) en dreigde 17,5 miljard aan onderzoeksgelden te bevriezen. Zijn ministerie van Justitie eist nu een boete van 1,2 miljard dollar en radicale hervorming van het universitaire beleid, in lijn met zijn cultuurpolitieke wensen: afrekening met diversiteitsbeleid en alles wat riekt naar 'woke' ideologie. Reeds genomen maatregelen doen er niet toe. De onderzoeken zijn duidelijk politiek gekleurd. Negen juristen van het team dat de Californische universiteiten doorlicht, namen uit gewetensnood ontslag. Ze voelden zich onder druk gezet om bewijzen van antisemitisme te leveren die ze niet hadden gevonden.

Het is een typisch voorbeeld van de manier waarop Trump het afgelopen jaar Amerikaanse universiteiten – met name die van de elitaire 'Ivy League' – heeft aangepakt. Een methode die neerkomt op afpersing. Universiteiten moeten anti-Israëlische protesten op de campus strenger aanpakken, hun beleid en onderwijs minder 'woke' maken én losgeld betalen om te ontkomen aan een wurggreep van financiële sancties en officiële onderzoeken.

Een reeks universiteiten heeft inmiddels overeenkomsten bereikt met de regering en de portemonnee getrokken. Alleen Harvard verzet zich nog bij de rechter, maar ook die instelling heeft concessies gedaan. Ook critici die menen dat universiteiten het er deels zelf naar hebben gemaakt – door een eenzijdig *liberal* curriculum, torenhoog collegegeld en commerciële bedrijfsvoering – spreken van een weergaloze aanslag op de academische vrijheid in de VS.

De jongste universiteit die capituleerde is Northwestern University, een private instelling in Evanston, Illinois. Na maanden armpje drukken met de regering betaalt de universiteit een boete van 75 miljoen dollar wegens het schenden van antidiscriminatiewetgeving, rechtstreeks te storten in de staatskas. Ook belooft de instelling die wetgeving voortaan na te leven, wat

vooral betekent: stoppen met diversiteitsbeleid voor minderheden. Niettemin toonde college-voorzitter Henry Bienen zich trots en opgelucht: „Ik zou niet hebben getekend als de overeenkomst de overheid zeggenschap gaf over wie we aannemen, wat we onderwijzen, wie we toelaten en wat ze bestuderen", verklaarde hij. In ruil krijgt de universiteit weer toegang tot 790 miljoen dollar steun voor onderzoek die door de regering was bevroren.

Protesten aan banden gelegd

In de krachtmeting met de universiteiten is geld voor Trump, *dealmaker* en vastgoedmagnaat, een voorwaarde én een doorslaggevende factor. Columbia in New York, de universiteit van Pennsylvania, die van Cornell en andere zwichtten en betaalden. Columbia, toneel van hevige pro-Palestijnse protesten in het najaar van 2023, betaalde de hoogste prijs: ruim 200 miljoen dollar boete. De universiteit legde protesten op de campus aan banden en voerde toezicht in op de afdeling Midden-Oostenstudies. De kleinere Brown University in Rhode Island kwam ervan af met 50 miljoen dollar, niet gebrandmerkt als 'boete', Cornell betaalde 60 miljoen. De universiteit van Pennsylvania hoefde niet te betalen maar moest beloven geen transgender sporters meer toe te laten in sportteams (de bekende trans sporter Lia Thomas zat er in het zwemteam).

Zo hebben de onderhandelingen met de universiteiten volgens critici trekjes gekregen van scènes uit maffiafilms. Veel instellingen zijn bereid te betalen om onderzoeksgeld terug te krijgen, maar willen dat omwille van hun reputatie per se niet genoteerd zien als een 'boete', te betalen aan de staatskas. Columbia University, de eerste die dit jaar door de knieën ging, deed dat nog wel. De 50 miljoen dollar 'losgeld' van Brown is geen boete maar een 'investering' in lokale arbeidsprojecten. Ook dat is een wens van Trump: elite-universiteiten, in zijn ogen broedplaatsen van klagende linkse intellectuelen, moeten een bijdrage leveren aan beroeps- en praktijkonderwijs dat economisch nut heeft en 'gewone' Amerikanen helpt.

Geld is niet alleen straf, maar ook lokmiddel. In oktober kwam het Witte Huis met een nieuw plan, het 'Convenant voor Uitmuntend Hoger Onderwijs'. Dat stelde een voorkeursbehandeling met federale subsidies in het vooruitzicht aan universiteiten die zich op eigen initiatief voegen naar de wensen van de overheid. Die zijn bekend: uitbannen van diversiteitsbeleid voor minderheden, in het onderwijs erkennen dat er maar twee genders bestaan, beperken van het

minderheden, in het onderwijs erkennen dat er maar twee genders bestaan, beperken van het aantal buitenlandse studenten én, populair in de VS , bevriezing van het collegegeld (dat kan oplopen tot vele tienduizenden dollars per jaar).

Harvard is nog altijd de graat in de keel van de regering-Trump

Negen instellingen ontvingen het aanbod uit Washington. Zeven wezen het onmiddellijk af, onder meer Brown, Penn en de universiteiten van Arizona en Virginia. Intekenen op het convenant zou favoritisme tot officieel beleid maken en de academische onafhankelijkheid aantasten, menen ze. De afwijzing is een domper voor Trump, die had gehoopt universiteiten tegen elkaar te kunnen uitspelen.

Graat in de keel van zijn regering is nu nog steeds Harvard, voor Trump hét symbool van *liberal* Amerika. De oudste en beroemdste Ivy League-universiteit van het land verzet zich sinds april tegen een lawine aan maatregelen, dreigementen en eisen van de regering.

Als enige nam Harvard ook juridische stappen, tot woede van Trump. Met succes, in september oordeelde een rechter dat de bevriezing van ruim twee miljard dollar aan overheidsfinanciering voor Harvard onwettig was en geen stand kon houden. Een deel van de bevroren gelden voor Harvard werd daarna ontdooid. Op de valreep maakte de regering in december bekend tegen het vonnis in beroep te gaan.

Protest in New York tegen de dreigende uitzetting van een Zuid-Koreaanse student van Columbia University. — FOTO SHUTTERSTOCK

Beschuldigd van antisemitisme

Ook dat vonnis gaf dus nog niet de doorslag. Onderhandelingen tussen Harvard en Washington werden al afgelopen zomer hervat, maar leidden ondanks enthousiaste berichten van Trump op sociale media over een „historische *deal*" nog niet tot resultaat. Wel bekend is de inzet: de regering eist maar liefst 500 miljoen dollar van de universiteit, een record. In ruil zou de regering een half dozijn onderzoeken stopzetten tegen de universiteit, die onder meer is beschuldigd van antisemitisme.

Volgens berichten in de Amerikaanse media is Harvard, dat zich een slepend conflict met de overheid niet kan permitteren, bereid dat bedrag te betalen, maar verzet de instelling zich tegen de voorwaarden ervan. Hardliners in de regering-Trump die vinden dat Harvard er te makkelijk van afkomt, eisen dat een deel ervan rechtstreeks in de staatskas vloeit, waar Harvard tegen gekant is omdat het een boete suggereert en een precedent schept voor staatsinmenging. Ook wil Trump het aandeel van buitenlandse studenten aan Harvard, nu 27 procent van het totaal, omlaag hebben tot maximaal 15 procent.

Hoe die onderhandelingen ook aflopen, de gure politieke wind heeft al zeker twee jaar gevolgen voor Harvard. Ruim voor Trumps verkiezing in 2024 had Harvard al stappen gezet om pro-Palestijnse protesten op de campus in te perken en 'standpuntdiversiteit' te vergroten. Twee taskforces onderzochten antisemitisme en islamofobie op de campus (conclusie: Joodse én Arabische studenten voelden zich bedreigd). Het bestuur van de afdeling Midden-Oosten werd op de schop genomen, de universiteit beloofde neutraal te blijven in politieke

controverses. Ook omarmde Harvard de antisemitismedefinitie van de International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA), die sommige kritiek op Israël als antisemitisme bestempelt. Deze maand verving Harvard de leiding van een mensenrechtencentrum dat in de ogen van Trump eenzijdig aandacht besteedde aan de Palestijnen.

Hoeveel blijvende schade heeft een jaar Trump al met al opgeleverd? Een deel van de bevroren onderzoeksgelden stroomt inmiddels weer, mondjesmaat. Sommigen hopen op Trumps grilligheid en ongeduld: hij kan snel zijn interesse in een onderwerp verliezen. Toch zullen ook volgend jaar met name Harvard, in Trumps ogen hét links-elitaire bolwerk, en de universiteiten in het Democratische Californië een doelwit blijven. Nu al heeft de staat inzage verworven in een massa data van studenten aan prominente instellingen. Een *chilling effect* op de hele academische wereld is duidelijk, vooral in politieke stellingname. Verder heerst vooral onzekerheid – en ook dat is de bedoeling. Universiteiten moeten van Trump een toontje lager zingen.

De journalistieke principes van NRC